

Ferran Torrent

Ombres en la nit

Introducció: Francesc Calafat

ELS NOSTRES AUTORS

bromera

Hi ha destins que no hauries pogut imaginar i vides impossibles de somiar. Santiago Cortés venia d'un malson: Dachau. Ben mirat, el seu malson tenia l'origen, en part, fins i tot abans de nàixer. Era gitano i valencià, havia militat al Partit Comunista espanyol, era l'any 1947, era, si fa no fa, incompatible amb la vida. Si escorcollava en la memòria tan sols trobava un bon succés. De família indigent, es veié obligat a treballar des dels deu anys. Va aprendre l'ofici de fuster amb el senyor Antoni Sospedra, republicà fervorós, gràcies al qual arribà a ser un bon ebenista, i justament això li evità la mort. Es féu útil per als nazis, i, a més, en el recompte macabre de l'extermini, els gitanos estaven un graó per sota dels jueus.

Activista comunista als dèssset anys, s'exilià a França poc abans d'acabar la guerra espanyola. Es va unir a la resistència francesa fins que fou capturat pels nazis i va ser traslladat a Dachau, el primer camp de concentració, destinat a presoners polítics i construït l'any 1933 per Heinrich Himmler. Quan Santiago Cortés hi arribà hi havia deu mil jueus. El camp tenia trenta-dues barraques, incloses dues especials: una per al clero dissident

i l'altra per a experiments mèdics. Durant cinc anys, Cortés va conviure amb jueus; durant cinc anys fou testimoni de terribles experiments sobre la malària, la tuberculosi, la hipotèrmia... Centenars de persones van morir o patiren malformacions. L'excel·lent fortalesa de Cortés el va salvar de les successives epidèmies que tingueren lloc a causa de la insalubritat relacionada amb l'aglomeració a Dachau, que arribà a albergar seixanta-vuit mil presoners.

El 29 d'abril de 1945, els nord-americans alliberraren Dachau. Aleshores Santiago Cortés no podia retornar al seu país. Sense casa, sense família (els pares havien mort durant la Guerra Civil i dels germans no en sabia res), cinc anys d'atrocitats l'influïren en la decisió d'unir-se a un grup de jueus que optaren per la venjança, desdenyant la prioritat del retorn a Palestina. En aquesta resolució tingué un pes determinant la figura d'Ariel Menashe, que perdé la dona i la filla a les cambres de gas. D'ell n'admirava la resistència mental i el fet que, per dues voltes, intentà organitzar sengles rebel·lions a Dachau sense aconseguir que la resta dels homes dels barracons més pròxims el secundaren, malgrat la reiteració i l'èmfasi que posava en el fet que no hi podien perdre res.

Després de 1945, membres de la Brigada Jueva, voluntaris de Palestina que lluitaren en la guerra en una unitat especial de l'exèrcit britànic, crearen l'organització Nakam (Venjança, en hebreu) a fi d'executar

nazis que, a causa de la manca de mitjans i la desídia dels aliats, vivien en la clandestinitat. El Nakam tenia la base a Lublin.

El primer pla fou el projecte d'enverinar els pantans de Munic, Berlín, Nuremberg i Frankfurt. Assabentada la Haganà, l'exèrcit jueu, avortà l'operació quan va verificar la quantitat de britànics i americans que potser moririen. Tot i això, Ariel Menashe va idear un altre pla: intoxicar un camp de presoners, prop de Nuremberg, on hi havia trenta-sis mil alemanys, la majoria oficials de les S.S. Una nit, Ariel i el seu escamot entraren al forn que subministrava el pa al camp i emmetzinaren dues mil fogasses. Milers de presoners resultaren afectats i en van morir cinc-cents. Els aliats demanaren responsabilitats a la Haganà, que no reconegué l'acció tot aduint que es tractava d'escamots incontrolats.

A partir d'aleshores, el grup d'Ariel va planejar l'execució selectiva, per tal que els aliats no els perseguiren. Durant dos anys, diversos escamots van matar, si fa no fa, mil oficials nazis contra els quals les forces aliades no havien reunit proves contundents. Jueus que treballaven per als serveis secrets britànics passaven als escamots la informació dels oficials alliberats sense càrrecs. Llavors els vigilaven, els capturaven i, així que els interrogaven, utilitzaven gairebé sempre el mateix modus operandi: obrir una fossa i disparar-los al clatell. Tantes accions van atraure de nou l'atenció dels aliats i el Nakam d'Ariel resolgué dedicar-se a objectius encara

més selectes. Un d'ells el doctor Heinrich Henkel, cap d'experiments mèdics als camps de Dachau i Janowska.

El 1947, el grup d'Ariel era absolutament autònom, sense cap connexió amb altres escamots del Nakam, que, a poc a poc, es desintegraven com a conseqüència del retorn a Palestina. Fins i tot gent d'Ariel va seguir la consigna de la Haganà del regres i a la fi el grup, per qüestions d'estratègia, el conformaven quatre homes i una dona, Ruth Admoni, parella de Santiago Cortés.

La nit del mes de febrer del 1947, Ariel i Santiago entraven al Club Continental; primer l'un, després l'altre, amb un interval de cinc minuts. El Continental estava a la Petersplatz de Viena. Havia sigut el garito predilecte dels alts càrrecs nazis. Ara era un lloc de xulos i prostitutes, dones, en gran part, que trobaven en la prostitució l'únic mitjà de vida. L'orquestra era mediocre i decadent, però al club acudien els especialistes en el mercat negre, dels pocs, en aquell moment de penúria econòmica, que disposaven de molts diners i els gastaven en aquella mena d'antres.

Tres dies abans, Ruth s'havia presentat per treballar-hi unes setmanes, segons va dir. Esvelta i atractiva, va aconseguir de seguida aprovar el càsting. L'amo del Continental, com també els seus clients, preferien dones ocasionalment prostitutes. Amb tot, havien de dur, amb data recent, un certificat oficial mèdic que no patien cap malaltia, sobretot la sífilis. Per a Ruth, així doncs, aquella nit era el primer dia de treball.

Al Continental, a més dels preceptius reservats gairebé a les fosques, hi havia un casino al fons. La tasca

de Santiago i Ariel, ben vestits, amb un aire d'homes adinerats, era jugar, observar, vigilar els jugadors que exhibien diners sense importar-los les pèrdues. Ariel i Santiago s'assegueren a la taula de la ruleta, un a cada extrem, jugant-se quantitats moderades mentre es fixaven en aquells que o bé guanyaven o bé palesaven indiferència pel que perdien. Els rellotges dels jugadors o els anells també donaven una idea de la importància de l'objectiu. Amb la mirada, tots dos es van centrar en un home calb, baixet i grassonet, d'uns cinquanta anys, que mostrava feixos de bitllets cada vegada que treia la cartera. Llavors, triat l'objectiu, Santiago va anar fins a la barra, moment en què Ruth se li acostà, li va posar una mà al muscle simulant ensabonar-lo per traure-li un parell de copes. Santiago li va somriure, com si la sort al casino li haguera estat adversa i no poguera complaure-la. Tot seguit li va proporcionar les senyes físiques de l'home escollit tenint cura de no perdre el somriure i que els que estaven més a prop no l'escoltaren, atès que havia d'alçar una mica la veu pel soroll del personal i l'orquestra. Ruth es va allunyar amb el gest de decepció habitual de la prostituta que no ha encertat el client oportú. Va entrar a la sala del casino. Ariel li va ratificar, mentre s'alçava de la taula, el jugador que havia d'empomar.

Ariel es va alçar perquè l'home calb i grassonet tenia gairebé damunt una rossa amb corbes pronunciades que esperava el seu moment.

–¿No t'agrada un client més jove? –li digué.

La dona el va mirar. Amb raó dubtava si valia la pena esperar un grassonet femat de bitllets que un home més atractiu, amb un vestit de més baixa qualitat i de qui desconeixia el poder adquisitiu.

–Avui he tingut sort –féu Ariel ensenyant-li uns quants bitllets.

–Si has tingut sort, ets el meu home.

L'home calb va observar amb desencant com la rossa se n'anava agafada a la cintura d'Ariel. De seguida, però, Ruth es va ficar al seu costat i el grassonet recuperà l'autoestima.

–¿Què prefereixes, el reservat o el meu pis?

–El reservat –respongué Ariel.

–M'agrada el xampany.

–A mi també.

–Francès.

–No tinc manies.

La rossa cridà un cambrer i li assenyala un reservat. Només tenia un centret i un sofà de vellut granat semicircular. Així que el cambrer els va servir, la dona es va desbotonar la brusa perquè Ariel poguera admirar una mostra significativa dels seus pits. Tanmateix, no semblà impressionar-se. Aleshores ella li va agafar una mà i la va dur amb suavitat al pit esquerre. Ariel la mantingué un instant i la va retirar.

–¿No t'agrada? –estranyada.

–¿Ets jueva?

A la dona li va canviar l'expressió de la cara. Es féu una mica enrere mentre es botonava la brusa. Una rata nazi, va pensar. Companyes del club havien estat apallissades després de violar-les. En això, els ocupants russos, coneguts com els «ivans», tenien una fama merescuda.

–No sóc un nazi i pel meu alemany pots comprovar que no sóc un ivan.

–¿Quin és el problema, doncs?

–Em fa ràbia que les jueves es prostituïsquen.

–Tinc un fill.

–Tens un fill... –rumià Ariel–. ¿On està el teu marit?

–No conec ni els seus noms, només la cantonada on em van violar.

–¿Russos?

–Tant fa, no em digueren res... –va callar amb la sensació que la seua vida era un laberint sense eixida

Ariel també guardà silenci, amb la impressió d'estar davant d'una dona atrapada al mecanisme de la història: els peons prescindibles, els anònims, els que la pateixen.

–Hauries d'anar-te'n a Palestina. La majoria de jueus ho estan fent.

–Guanye per cobrir les necessitats diàries.

Ariel va traure un paperet i li va anotar una adreça signada amb el seu nom. Tot seguit li va entregar uns diners.

–Vés amb el teu fill a esta adreça.

–Sóc polonesa i no parle hebreu.

–Necessites un país, un lloc on no t'odien pel fet de ser jueva.

–Ets jueu, ¿no?

–Sí.

–¿Per què no te'n vas a Palestina?

–És llarg d'explicar.

–Probablement un dia tingueres una dona i un fill.

–Probablement.

–¿Nakam?

Ariel es va encendre un cigarret. Li va dir que obrira una mica la cortina. La dona ho va fer. Després li va servir una copa de xampany, però Ariel observava Santiago, recolzat a la barra, mirant cap a la sala del casino. Ella va llegir la nota.

–¿Qui són?

–Una organització clandestina dedicada a traslladar jueus a Palestina. Cobriran les teues necessitats fins que puguen embarcar-te. Si tens més companyes en la teua situació els ho comunicues. Ells se n'ocuparan. Però s'ha de fer de manera discreta.

–Si saberes l'odi que cove contra els russos i els nazis...

–L'odi ens manté vius –Ariel parlava sense deixar d'observar Santiago–. Potser, si aconseguim un Estat per a Israel, el teu fill encara tindrà un futur. Llavors passarà el temps i oblidaràs.

–¿Oblidar? –ho digué amb un to sarcàstic–. ¿Et conte una part de la meua vida?

–No –contudent. S’adonà que potser havia sigut massa dur en la negativa.– No és que no m’interesse, és que estic immunitzat contra la tragèdia.

–Però conserves l’odi.

–Cada dia l’alimete.

–Si no tinguera un fill m’agradaria ajudar-vos.

–Encara que no el tingueres hauries de marxar. Allà fas més falta que ací. No tens futur. Sense un Estat, els jueus no sobreviurem. Els nazis han intentat exterminar-nos. La resta del món ens menysprea. Ningú no farà res per nosaltres.

–M’aconselles el que tu no vols fer.

–Ja t’he dit que és llarg d’explicar.

La dona li agafà una mà. Ariel tenia la vista a la barra. Ella el mirava amb aquell afecte de dues persones agermanades en la devastació. Li hauria agradat passar la nit amb ell per un acte de sentiment, la mena de companyia que fins ara no havia tingut. Intuïa en Ariel una catàstrofe personal pitjor que la pròpia.

–¿Com et dius?

–Deixa-ho córrer. Mai no m’has vist; mai no em tornaràs a veure.

Les restes del Nakam no sols estaven perseguides pels grups nazis organitzats en la clandestinitat, sinó també pels aliats. Molts alemanys i austríacs que havien estat membres de la Gestapo i les ss foren trobats penjats d’un arbre o morts a l’interior d’una fossa a l’aire lliure en un bosc. L’activitat dels escamots s’ha-

via reduït, els aliats havien relaxat la recerca, però els grups nazis, sobretot Odessa, organització que amb el suport, entre d'altres, d'alguns alts càrrecs del Vaticà, ajudava responsables de l'holocaust a eixir d'Europa cap a l'Amèrica del Sud, especialment a l'Argentina, estaven a l'aguait.

—Escolta —Ariel la va mirar de fit a fit—, demà presentat a l'adreça que t'he donat.

Li ho digué com una ordre taxativa. A la dona la impressionava la duresa amb què Ariel s'expressava. Manifestava un odi profund. Hauria volgut preguntar-li d'on li venia. De vegades, les tragèdies dels altres minimitzen les nostres o si més no ens reconforten en la nostra aflicció.

Va veure Santiago separant-se uns metres de la barra. Ariel es va alçar.

—Em sap greu haver demanat xampany francès —es lamentà ella mentre Ariel deixava un grapat de bitllets damunt la taula—. Ni tan sols l'has tastat.

—No m'agrada.

—¿Per què t'has fixat en mi?

Just ho va dir quan Ruth passava per davant del reservat amb l'home grassonet.

—Ara ho entenc. ¿És un nazi?

—Un contribuent involuntari.

—Em beuré una copa a la vostra salut.

—Adéu —féu Ariel eixint del reservat.

—Gràcies.

La dona es va beure tot d'una la copa. La darrera que es prendria al Continental. Tot seguit es va quedar escarxofada al sofà, amb la vista al sostre però la mirada en un esdevenidor que el destí, d'improvís, li havia presentat. En vuit anys, era la primera vegada que un bri d'esperança penetrava en la seua ànima. Va pensar en el seu fill; va pensar en l'Eret-Israel que desconeixia i, tanmateix, la il·lusionava; va pensar que la vida, en el fons, no era tan cruel. Amb la cortina oberta de bat a bat, va observar els membres de l'orquestra, els cambrers, la gent (alegre, èbria, com si la guerra i les atrocitats de tota mena no hagueren succeït). Va eixir del reservat. Mentre creuava la sala en direcció als vestidors s'acomiadava mentalment, amb una joia continguda, del passat. De sobte, va parar esment en el malestar que li produïa l'ambient del Continental. Li costaria oblidar els darrers anys, però ara albirava un futur, una quimera que havia desterrat.